

מלחמות העתונות של לואיס מילר

טלי תדמור - שמעוני

מדובר במעבר מגישה, שהאמינה כי בדרך למהפכה צריכים היהודים לעבור תהליך של טמיעה תרבותית, לגישה אשר לא התביישה בזהות לאומית תרבותית מובהקת; גישה אשר תמכה בגילויי לאומיות מרחיקי לכת עד כדי הכרה בציונות הסוציאליסטית. במעבר בין שתי גישות אלו היו תחנות חשובות, שלכולן היה שותף לואיס מילר, אשר הגיע כסוציאליסט צעיר לניו-יורק ב-1884.

אחת התחנות בתהליך היתה ההכרה, כי על הסוציאליסטים היהודים לפעול בקרב בני עמם, בקרב הפרולטרטים היהודים באמריקה. להכרה זו היו שלושה ביטויים, שלכולם היה מילר שותף. ביטוי אחד, ארגוני, היה הקמת ארגון גג של פועלים יהודים, ה-United Hebrew Trades, שמילר התכבד להיות נציגו בקונגרס האינטרנציונל הסוציאליסטי ב-1889. ביטוי אחר, פוליטי, היה בהקמת סניף "דוכרי היידיש" כ"מפלגת העבודה הסוציאליסטית". מילר היה ממנהיגי הסניף, אשר הרימו את נס המרד נגד מנהיג המפלגה, די ליאון. ביטוי נוסף, תרבותי היה הוצאתו לאור של שבועון מפלגתי ביידיש - "ארבייטער צייטונג" (עיתון העובדים) ושנתיים לאחר מכן הוצאת הירחון "צוקונפט" (העתיד). שני כתבי עת אלה היוו הודאה בייחודו התרבותי של העובד היהודי. השפה היידיש היוותה כלי תקשורת לגיטימי, ושמשה כאמצעי לקרב את הפועל היהודי לתודעה פרולטרית.

התחנה הבאה היתה יצירת עתון אשר טען (אם כי באופן מהוסס בתחילת דרכו), לגיטימציה לתרבות היידיש כביטוי אתני, ולא רק כאמצעי לפרולטריוציה. העתון נוסד בעקבות משבר פוליטי שמילר היה מעורב בו. האופוזיציה היהודית נאלצה לעזוב את "מפלגת העבודה הסוציאליסטית" וייסדה באפריל 1897 את ה"פאררווערטס". מילר היה אחד ממייסדי העתון אשר הצילו מאסונות כספים, על ידי השקעת מרצו,

ביטוי עתונאי יהודי-סוציאליסטי בארצות הברית בשלהי המאה ה-19

בנובמבר 1905, כאשר פרש לואיס מילר בטריקת דלת רועמת מה"פאררווערטס" (קדימה) ויסד את עתונו, "ווארהייט" (האמת), הוא אפשר יצירת גוון נוסף במחנה הרדיקלי היהודי האמריקני הסוער וההומה מוריוכחים, לאחר פרעות 1905 ברוסיה.

מילר, אשר בתחילת דרכו, בסוף שנות ה-80 של המאה ה-19 ערך במשך חודשים מספר את העתון הסוציאליסטי הרוסי היהודי - "זנאמיה" (הנס) דל התפוצה, זכה 16 שנה לאחר מכן לערוך עתון יידי, שהיה לו משקל בקרב ציבור המהגרים היהודי בניו יורק. מעבר זה לא היה רק תהליך אישי של התפתחות מקצועית. הוא היה בעיקר דגם לתהליך אידאולוגי, שעבר על תנועת העבודה היהודית האמריקנית.

THE WORKMANS PAPER. דייה DIE ARBEITER ZEITUNG.

ארבייטער צייטונג

די ארבייטער צייטונג איז די טאגליכע יידישע עתונות פאר די ארבייטער פון ניו יארק און די ארבייטער פון די ארבעט פארטער.

NEW YORK, MAY 5th 1893. No. 18 (171) II. פרייט 3 טעג

דער סא-יי-טוב הערליכע פאררע און ניו-ארק די יידישע עתונות פאר די ארבייטער פון ניו יארק און די ארבייטער פון די ארבעט פארטער.	ש' שונא ישראל האט חסות סבלה די ארבייטער פון ניו יארק און די ארבייטער פון די ארבעט פארטער.	די ארבייטער פון ניו יארק און די ארבייטער פון די ארבעט פארטער די ארבייטער פון ניו יארק און די ארבייטער פון די ארבעט פארטער.	די ארבייטער פון ניו יארק און די ארבייטער פון די ארבעט פארטער די ארבייטער פון ניו יארק און די ארבייטער פון די ארבעט פארטער.

תושייתו ולפעמים אף כספו, ואף נמנה עם סגל כתבי העתון.

ה"פארווערטס", אשר בתחילת דרכו התלבט בקשר לזהותו, נתן ביטוי להכרה, כי קיימים לעיתים ניגודים בין סולידריות מעמדית לסולידריות לאומית, כפי שאירע בפרשת דרייפוס וביתר שאת בעת הפוגרומים ברוסיה ב-1903. בין הטוענים לביטוי קו זה, בנוסף למילר היו אברהם לֶסֶין ואייב קהאן.

הקריאה לסולידריות לאומית קיבלה משנה תוקף שנתיים מאוחר יותר, בזמן פרעות 1905 ברוסיה. הרחוב היהודי התעשר בגוונים רעיוניים נוספים, שיוצגו על ידי בונדיסטים, סוציאל-רבולוציונרים ואחרים, אשר היגרו מרוסיה. לתוך קלחת רעיונית זו נכנס ה"ווארהייט", אשר בימיו הראשונים נחשב עדיין לעתון סוציאליסטי התחום בגבולות של נוסחת ה"הפחות ארוקים" בקרב דוברי היידיש, כפי שבוטאה על ידי קהאן: בשעת משבר, כמו פוגרום, יש לשכוח הבדלים מעמדיים, אבל אין לשכחם בזמנים רגילים.¹

ה"ווארהייט" תואר בתחילת דרכו כעתון סוציאליסטי בעל רמה ספרותית גבוהה. הגדרה זו איבדה במהרה את דיוקה, שכן מילר עצמו פסע אל מחוץ לתחום (ובעקבותיו העתון באופן כללי). עד אשר הדוגלים באוטונומיה תרבותית כמו הבונדיסטים, יכלו אך בקושי להסתופף בין עמודיו; וזאת על ידי הטלת דופי בשני מאפיינים עיקריים של יחס הקוסמופוליטיזם לבעיה היהודית: ההסתייגות מהחלוקה המעמדית ותמיכה בפיתרון קיבוצי לעם היהודי. שני עיקרים אלו דרשו התייחסות, הן נוכח המאורעות שקרו בקרב יהודי האיסט סייד הניו יורקי והן נוכח המאורעות מעבר לים.

בזכות פיתרון לאומי ליהודים

הולדת ה"ווארהייט" היתה תולדה של עימות אישי בין מילר לקהאן, אולם לעתון היה ביטוי פוליטי שונה מזה של ה"פארווערטס" וככל שהזמן חלף הלך ההבדל הפוליטי ביניהם והתחדד ומשקלו של הגורם האישי הצטמצם. העימות בין מילר וקהאן נמשך מאז שובו של האחרון ל"פארווערטס" בקיץ 1902. המתח היה כמעט בלתי נמנע, שכן שניהם היו אנשים דומיננטים אשר לא הסכימו לבטל דיעותיהם בפני אחרים. ויכוח מקצועי אשר גלש למשחקי כוח ב-1904, היה האירוע שניתק סופית את יחסי השניים. בקיץ 1904 עזב מילר את העתון, אולם לא לבד. הוא לא היה היחיד שחלק על קהאן ועזיבתו גררה שידוד מערכות ב"פארווערטס". יחד עמו פרשו אנשים בעלי משקל פוליטי והכרה ציבורית כמו מוריס וינצ'בסקי, ה"זיידה" (סבא) של תנועת העבודה היהודית, יצחק הורוביץ שהיה מאבות הסוציאליזם היהודי ברוסיה ומשה כץ, עתונאי ידוע. חברותה זו הקנתה לפרישתו של מילר מימד נוסף, מעבר לריב אישי.²

בנובמבר 1905 השלים מילר את ההכנות הדרושות להוצאת העתון, כאשר המימון ברובו המכריע, בא, כנראה, מרווחיו כעורך דין. הריב בין מילר לקהאן לא דעך עקב ייסוד ה"ווארהייט". שני העתונים לחמו זה בזה במשך השנה הראשונה, מלחמה מרה ורצופה גידופים אישיים, שכן בנקודות מסוימות מילר וקהאן היו משיקים זה לזה.³ הדוגמה הבולטת היא המדרו "סיפורים מהחיים", אשר גרר האשמות בגניבה ספרותית. על

מדור זה נוסף לאחר מכן גם "בינטעל כריף" (צרוו מכתבים) אשר עד כה ייחד את ה"פארווערטס". ה"ווארהייט" התחרה ב"פארווערטס" גם בכך, שבהיותו עתון ערב היה לו יתרון מסויים על יריבו.⁴

דברים אלה מעניינים וחשובים כאשר סוקרים את התפתחות העתונות היידית, אולם עיקר חשיבותו של ה"ווארהייט" היה בהביעו גוון נוסף של לאומיות יהודית רדיקלית. כאשר העתון החל להופיע, הוא מילא חלל בין הסוגים השונים של העתונות היידית הקיימת. היה, כמובן, העתון הרדיקלי הסוציאליסטי "פארווערטס", אך הוא לא יכול היה לתת מענה מספק דיו לציפיות לאומיות ואתניות. מן העבר השני, עתון לאומי כמו ה"טאגבלאט", היה דתי אורתודוקסי ולא היה בכוחו למצוא מסילות לליבותיהם של הרדיקלים האנטי-דתיים. האנטי-לאומיים והדתיים מצאו את מבוקשם ב"מארגן זשורנאל" — שהיה מיועד לציבור הדתי, אשר היה שמרני בעניינים חברתיים, ומצא שפה משותפת עם הרפורמים בשלילת הציונות. העתון היחיד אשר יכול היה לענות על צרכיהם של אותם רדיקלים מבחינה חברתית ולאומית, או לכל הפחות תוך שימת דגש אתני בולט, היה ה"ווארהייט".

העתון הצליח בתחילת דרכו משום שענה לציפיותיהם של אותם סוציאליסטים, אשר לא אהדו את ה"פארווערטס" ולא היו חברי המפלגה הסוציאליסטית. יתרה מזו, הוא היה "מהפכני" דיו כדי שישימש במה לסוציאל-רבולוציונרים הרוסיים.⁵ זהות זו מקורה במעורבותו של מילר בפוליטיקה היהודית הרוסית, על ידי פתיחת העתון בפני אחת הדמויות שהיתה מזוהה עם הסוציאל רבולוציונרים (ס.ר.) — חיים זיטלובסקי. הדבר תאם הן את מגמת מילר לאפשר בעתונו הבעת דעות חופשיות והן את נטיותיו הלאומיות.

משתתף נוסף ב"ווארהייט" היה יצחק הורוביץ, אשר חזר לרוסיה כדי להציג את מועמדו ל"דומה" (פרלמנט) מטעם המפלגה הפופוליסטית, שהיתה מתחרה פוליטית ל"בונד". הורוביץ לא היסס לחשוף את עמדותיו הלאומיות. בשלהי 1905 פרסם מאמר, אשר מקומו לא הכירו ב"פארווערטס", ושסימל את מגמתו העתידה של ה"ווארהייט". במאמר, שנשא את השם "האם היהודים הם אומה?", תקף את אחת האמיתות המקובלות על הדוגלים באי-לאומיות יהודית: היהדות היא דת ולא לאום. הורוביץ שלל את אמרת מנדלסון, כי היהדות היא רק דת. טענתו היתה, כי היהודי תמיד יהיה זר ונוכרי ויש צורך בפיתרון לאומי לבעיית העם היהודי.⁶

הבעת דעות כאלה על ידי מי שהיה מאבות הסוציאליזם היהודי ברוסיה, מורה על היווצרות זרם סוציאליסטי לאומי יותר. ב"ווארהייט" היו אנשים נוספים, אשר דעותיהם לא יכלו להתקבל בברכה על ידי ה"פארווערטס". הבולט שבהם היה יעקב כץ, אנרכיסט לשעבר, אשר היה אחד הסוציאליסטים היהודים הידועים ברחוב היהודי ומאוחר יותר מאוהדי המפלגה הטריטוריאליסטית שדגלה, בניגוד להשקפה הציונית. בהקמת מדינה יהודית בכל טריטוריה שהיא, לאו דווקא בארץ ישראל. שני כתבים נוספים היו פעילים ב"פועלי ציון" — הצעירים יואל סלונים ויואל ענטיין.⁷ התקבוצות כזו במערכת עתון, אשר עורכו הוא אדם שעבר בעצמו אותן תמורות, גרמה ליצירת כלי ביטוי בעל נטייה לאומית. שיאה של נטייה זו היה בהפיכת העתון לבמה של מפלגת "פועלי ציון".

העלו את ערכו של עתוננו. וינצ'בסקי הביע כעסו בכתיבת מאמר ובעזיבת ה"ווארהייט".

פרשת מקסים היתה חלק ממערכת המאבקים הפנימיים בקרב הציבור היהודי הרדיקלי על חלוקת הכספים שנאספו על ידי יהודי אמריקה למען לוחמי ההגנה העצמית ברוסיה. בסערת המאורעות של חודש אוקטובר 1905 הוקמה ועדת עזרה לתמיכה בהגנה העצמית היהודית ברוסיה. בוועדה חברו קבוצות שונות, החל מהיהודים הגרמנים הוותיקים, דרך הציונים הכלליים, פועלי ציון, הטריטוריאליסטים, ה"ס.ר. ועד אנשי ההוצאה לאור של ה"פארווערטס".⁹

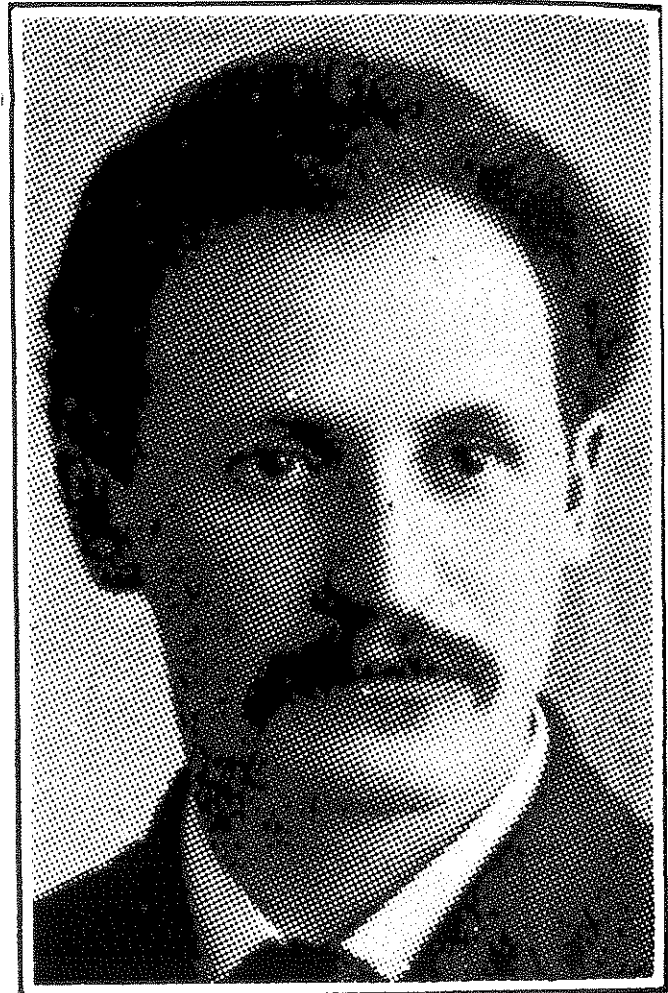
מילר נחשב לתומך נלהב בהגנה העצמית, בראותו בה גילוי של הירוואיקה לאומית ואישית. הוא כתב בהתלהבות על המגינים על עמם באומץ, אשר מוכנים להקריב כל קרבן. כן התפעם מהופעתו של "היהודי החדש", שבמקום לומר תהילים הוא מחזיק בנשק.¹⁰

התמיכה הנרחבת בהגנה העצמית לא מנעה עימותים מפלגתיים והאשמות הרדיוות, ואחדותה של הוועדה לתמיכה בהגנה העצמית לא האריכה ימים; ההבדלים הפוליטיים היו מהותיים מדי, כנראה, בעיני אנשי הבונד מכדי לוותר עליהם. הללו לא הסכימו לאיסוף הכספים תחת גג אחד. ה"פארווערטס", אשר בתחילה קרא לכל האיגודים להשתתף באגודה, שינה דעתו בהמשך, וטען כי הבונד זכאי לחלוקת כספים נפרדת עקב היותו הארגון הגדול ביותר. ה"ווארהייט" התנגד לעמדה זו, וטען לאיחוד השורות. נוצר מצב שבו העמדה של ה"ווארהייט" הסוציאליסטי ייצגה קו דומה לזה שנקטו שני העיתונים האורתודוקסים: ה"טאגבלאט" וה"מארגן זשורנאל".

דעתו של מילר באשר למקומם של שיקולים מעמדיים באה לידי ביטוי במאמר מערכת, אשר התייחס לטענה שהופנתה על ידי פועל בקשר לתעניית שהוכרזה ב-4 בדצמבר 1905. ביום זה הוחלט להשביח את העבודה לאות הוזהות עם קרבנות הפוגרומים ברוסיה. טענת הפועל היתה, כי השביתה פוגעת רק בפועלים המפסידים את שכר יומם ולא במעסיק. מתשובתו של מילר השתמע כי אין זו העת לעסוק בחישובים מעמדיים. במשפט נוזף הוא ענה לשואל, כי אם אכן המעביד ישלם את שכרם של הפועלים באותו יום שביתה, הרי לעובדים יהיה יום טוב על חשבון יהודי רוסיה הסובלים. לכן, טען מילר, חובת העלאת קרבן חלה על כל יהודי אמריקה, ובנשימה אחת הוא כלל ביניהם את המעביד והעובד, ותבע מכולם לפעול במשותף לנוכח האסון הגדול.¹¹

דבריו אלו של מילר מלמדים על שינוי בסדר העדיפויות שלו. הערך המעמדי ירד מגדולתו ופינה מקומו לטובת שיקולים כלל לאומיים הבאים לידי ביטוי גם בנושאים בעלי חשיבות פחותה מזו של קרבנות הפוגרום. דברים אלה מרמזים על שינוי הדגש במסריו של מילר. מעתה ואילך נשא את קולו של האינטרס האתני, לא רק כאמצעי, לא רק כאשר מדובר בסכנת כליין המרחפת על ראשי אחיו, אלא גם כאשר מדובר בנושאים בעלי זהות יהודית.

בבסיסה של ההכרה האתנית הזו עמדה התפיסה, כי ישנה זהות אינטרסים משותפת ליהודים באשר הם יהודים. חזית המאבק הוחלפה — במקום מלחמת חורמה של הפועל המנוצל בקפיטליסט המנצל, ניצב עתה היהודי הנרדף מול המפלצת האנטישמית. לא אנשי המעמד הבינוני

לואיס מילר, עורך לוחם

מקסים או לא מקסים?

אחת הסיבות שגרמה להתרחקותו של ה"ווארהייט" מהמחנה הסוציאליסטי היתה הסתבכות מילר בפרשת מקסים — כינויו של אחד מגיבורי ההגנה העצמית בריגה — קליוונסקי, אשר הגיע לארצות הברית ב-1906. העדפתו של מקסים את ה"פארווערטס" על פני ה"ווארהייט" עוררה את רגזו של מילר והוא עשה שגיאה טקטית גסה. ה"ווארהייט" פרסם מאמר אשר בו הועלה חשד כי האדם המתקרא מקסים איננו מקסים. קמה מהומה גדולה ברחוב היהודי. ה"פארווערטס" הגיב בשורת מאמרים ואף במאמר מכחיש מאת מקסים עצמו ואילו הקרע בין מילר והבונדיסטים התרחב ללא תקנה.⁸

כל הפרשה לא הוסיפה כבוד למילר ונראתה כגילוי קנאה. אולם לא היה זה ההפסד היחיד; הפסד נוסף היה הריחוק שנוצר בינו לבין וינצ'בסקי, בעל בריתו בעזיבת ה"פארווערטס" ואחת הדמויות אשר

או הפועלים חסרי ההכרה הואשמו באי סולידריות אלא אלה אשר התכחשו למחויבותם האתנית, בני העם היהודי, שנשאו תווית נוספת מלבד זו של המהגר מרוסיה תושב האיסט סייד. ההאשמות שהופנו על ידי מילר וייצגו השקפה זו היו מכוונות כלפי מי שיכלו להראות כשני הפכים של הקשת היהודית האמריקנית — הסוציאליסטים מצד אחד והיהודים הגרמנים הרפורמים מצד שני.

תמיכה בטמנייהול

אחד הביטויים הבוטים לגישה זו היתה עמדתו העוינת של העתון בכלל ושל מילר בפרט למועמדותו של מוריס הילקוויט למשרת נציג האיזור ה-9 לקונגרס בבחירות של 1908. הילקוויט היה דמות בעלת שיעור קומה פוליטי במפלגה הסוציאליסטית האמריקנית. הוא ראה עצמו כמנהיג מפלגתי ולא כאיש מפלגה יהודי, והות אשר עמדה לו לרועץ בעיני מילר ואנשים נוספים באיסט סייד של ניו יורק.

עמדתו של מילר לא היתה נקייה משיקולי יריבות אישית — עם המועמד, עם מפלגתו ועם ה"פארווערטס", אשר ניצב מאחורי הילקוויט. כמו כן זוהה מילר עם מחנה טמנייהול, שהיה כינוי לקבוצת אמריקנים ממוצא אירי, אשר שלטו באמצעות שחיתות במערכת המוניציפלית בניו יורק. האשמת מילר ועתונו בקשרים עם טמנייהול השנוא על החוגים המתקדמים, היתה הכתם השחור ביותר אשר דבק במילר במשך חייו. עם זאת, כאשר אנו כוחנים את דבריו של מילר במערכת הבחירות ומצרפים אותם לתמונה הכוללת של התבטאויותיו בשנים אלו, ניתן לומר כי יחסו כלפי הילקוויט היה יותר מאשר ביטוי לשיקולי יריבות אישית. התייחסותו של מילר לנושא מייצגת באופן חד את המעבר מסולם בו הערך הסוציאליסטי האוניברסלי הוא השלב העליון, לבין סדר ערכים בו הנאמנות הלאומית-יהודית תופסת את המקום הראשון. מילר לא חשש מלהתמודד עם השאלה הכואבת אשר הציקה לעמיתיו לשעבר: כיצד יש לבחור כאשר הכחירה היא בין אינטרסים יהודים לבין

רחוב הסטר, מרחובותיו המרכזיים של האיסט סייד התחתון

מילר, הקוסמופוליט לשעבר, לא ראה כל רע בהתארגנות לאומית; ההיפך הוא הנכון: התארגנות לאומית נחוצה ועל היהודי האמריקני לעזור לאחיו היהודי הרוסי. למעשה הוא תבע מהיהודים הגרמנים בארצות הברית בכל תוקף שיחייסו לערך העזרה ההדדית. הדרישה נכתבה בטון פולמוסי, הטוען שמי שמתכחש למחויבותו שוכח "לדאוג לעתיד עמו".¹⁵

הסערה סביב "דו"ח בינגהם"

שנה לאחר מכן פנה מילר לעזרת היהודים הגרמנים (שרובם היו רפורמים) כאשר פורסם דו"ח בינגהם (המדובר בדו"ח שהכין מפקח משטרת ניו יורק, בינגהם, ב-1908, ומתוכו התברר כי מחצית מהפושעים בעיר הם יהודים). הדו"ח תיאר בהרחבה את הזנות היהודית, את הכייסות, הגניבות ואת הפשע המשתולל ברחובות האיסט סייד התחתון. מציאותו של פשע לא היתה אמורה להפתיע את מי שהכיר את תנאי "הגיטו היהודי". האיזור היה דחוס, הומה וחסר כל תנאים סניטריים ולכן נוספה ההתמודדות עם עוני, עם ערכי חברה חדשים והתפרקות המסגרות הישנות. תנאים אלו היוו חממה לצמיחתו של הפשע האורבני. עובדות אלו לא נעלמו מעיני ראשי הציבור היהודי והכרתם בקיומן באה לידי ביטוי בניסיונות לשיפור המצב. אולם התגובה הראשונית על הדו"ח היתה של זעזוע המהול בכעס עמוק על מה שנראה כפגיעה אנטישמית. האשמת מחבר הדו"ח באנטישמיות היתה נחלת כל ארבעת העתונים היומיים היידיים, כולל ה"ווארהייט". הרחוב היהודי סער וגעש ודן בנושא בכאב ובזעם. במסגרת סערת הרוחות הזו עלתה תביעה לסיוע מצד היהודים הגרמנים, אשר היו אנשים בעלי השפעה וחברים במפלגה הרפובליקנית שראש העיר נבחר מטעמה. ציפו מהם, כפי שציפו בעבר מיהודי החצר, להפעיל את השפעתם למען אחיהם הנחונים בצרה. הנכבדים הגרמנים — אנשי הוועד היהודי האמריקני — היו נבוכים ולא ידעו בתחילה כיצד להגיב. התנגדות זו זיכתה אותם בהתקפה מצד העתונות היידית שגינתה את יחסם "המתנשא".

"טאגבלאט" כתב במרירות על התעלמותם של היהודים הגרמנים מאחיהם וה"ווארהייט" לא פיגר אחריה. חריף במיוחד היה מאמרו של מילר, שנכתב בעטו המושחז וכלל האשמות חריפות ביותר. היהודים הגרמנים הואשמו לא רק באדישות, אלא אף בניסיון לגונן על בינגהם מפני כעסם של אחיהם היהודים מהדאון טאון.¹⁶ לדברים אלה, מתברר, היתה השפעה. ב-28 באוקטובר 1908 נפגשו מילר וכמה מנציגי הדאון טאון עם נציגי הוועד היהודי האמריקני, כדי ליצור בסיס לפעולה. היהודים הגרמנים הסכימו להקים מוסד משותף — הקהילה — להם וליהודים הרוסים, לאחר שהוסכם כי המוסד המשותף יהיה תחת חסותו של הוועד היהודי האמריקני.¹⁷

ההסכמה ליצירת גוף משותף היוותה נקודת ציון במערכת היחסים בין שתי הקבוצות, אשר הבדלים מנטליים, כלכליים וחברתיים גרמו ליצירת מתיחות ותועמות הדדית ביניהן. מטבע הדברים לוותה הקמת גוף כזה בחשדנות הדדית והיו אנשים בקרב המהגרים הרוסים שהגדירו את ההסכם כהשתלטות היהודים הגרמנים. מילר מחל על כבודו ועל כבוד ה"רוסים", בכותבו במאמר ההתנצחות שלו עם מאיר לונדון,

אינטרסים אחרים, הנובעים מראיה רחבה יותר. עבורו, עיקר אשמתו של הילקוויט היתה שהוא בחר בחירה שגויה באינטרסים המעמדיים, הלא יהודיים. הדוגמה הבולטת ביותר היתה הגבלת ההגירה. עבור המוני היהודים, המהגרים לשעבר, שאלת ההגירה עמדה בראש דאגותיהם ואלו גברו נוכח דרישות האיגודים המקצועיים להגביל את ההגירה, הגורמת לירידת שכרם עקב הצפת השוק בידיים עובדות.

הילקוויט עצמו היה נתון בסכך לחצים. כנציג מפלגתו בקונגרס של האינטרנציונל הסוציאליסטי בשוטגרט, קרא להילחם ביבוא זול של ידיים עובדות, אך כפי שפרופ' גורן ציין, "כדובר של הסוציאליזם האמריקני, לא היה הילקוויט יכול למלא אחרי דרישה כיתתית זו." (של האגבלת ההגירה).¹² מילר התייחס לעמדה זו כהתנכרות אתנית ברורה.

גם אמריקה — גולה היא

אם צדה האחד של קשת המתנגדים לקיומה של לאומיות יהודית, ועקב כך לסולידריות יהודית, היו הסוציאליסטים, הרי צדה השני היתה הגישה הרפורמית. גישה זו, אשר ראתה את הזהות היהודית כדתית בלבד, ולפיכך הגדירה יהודי כגרמני בן דת משה, או אמריקני בן דת משה — מצאה עצמה בעימות חריף עם התנועה הציונית. ב-1907 היה מילר ועתונו בצדו של המתרס הציוני כאשר תקף עמדה רפורמית זו בחמת זעם. הרקע היה עימות שוצף בין ההנהגה הרפורמית לבין זו הציונית. אחד מביטוייו היתה מלחמת מאמרים בין הרב קאופמן קולר, נשיא ההיברו יוניון קולג' בסינסינטי והמנהיג הציוני שמריהו לויין.

הכרותו של שמריהו לויין כי אחד מעקרונות הציונות הידועים — שלילת הגלות — נכון גם לגבי ארצות הברית, גררה תגובה נועזת של קולר. הלה טען כי ארצות הברית אינה גלות ולא ניתן להשוותה לאותן ארצות פרימיטיביות בהן שוררת אנטישמיות. היהודי הוא אזרח שווה זכויות בארץ הקדמה. ארצות הברית, טענו הרפורמים, היא הארץ הנוחה ביותר ליהודים, היא ציון החדשה. החזרה לציון ההיסטורית, לפי דעתם, מונעת מצד אחד את הגשמת רעיון ה"תעורה", ומצד שני מהווה הטלת דופי באמנות היהודי לארצו.¹³

עמדה זו, המטילה דופי בהתארגנות לאומית, הסעירה את רוחו של מילר עד כדי כתיבת מאמר וועם, בעל השם הסימפוטומטי — "מה אנו". תשובתו של מילר ממקמת אותו בצד הלאומי של המתרס, בשל הדגשת שני הטיעונים האופייניים לתנועה הלאומית: הכרה בקיומה של הגלות במובנה השלילי (היהודים זרים ושונים), וקיומה של סולידריות לאומית הנשענת על הזדהות בין חלקיו המפוזרים של העם.

מילר הסכים כי החוקה האמריקנית מתקדמת ומאפשרת חופש פוליטי, אך העלה את ההסתהיגות הידועה כי יש הבדל בין החוק הכתוב לבין הנהלים השוררים בחברה. הוא הביא דוגמאות של אפליה חברתית ברורה בארצות הברית. האנטישמיות, אליבא דמילר, קיימת ולא ניתן להתעלם ממנה. טיעונו העיקרי היה, כי הגולה היא נחלת כל היהודים באשר הם זרים בארצות מגוריהם. ומכיוון שהגולה היא מציאות בה שרוי כל העם היהודי, לא יכול היה מילר לקבל את טענתו של קולר, כי הציונות גורמת לאנטישמיות. יתרה מזו, טענה זו העלתה את חמתו, מכיוון שנובעת ממנה המסקנה של שלילת כל התארגנות לאומית.¹⁴

די ארץ די ים

PHONE 7000 ORHARD

7000 אר שטאר און דער נייער פארקלאר פון דער ארץ די ים

New York Saturday, August 24th 1912

PRICE ONE CENT

נאך מיליאנערן אים מאר דראסטיש

פערזענלעך פון העלען פאן פארשטיינג

האנונג פאר דא ארבייט

כאמפאן אינעם 30-היליק

האנונג פאר דא ארבייט

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

נאך א דאסטיש

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

יא ויל מיס אהם נים אנמלדען שניידס ער אידר אס א שטיק צונג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

דענא פרענקל און ווהייט צוא ווילען זיך מודה זיין?

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

אין דער פארשטיינג פון העלען פאן פארשטיינג

מערכת בחירות "בין גויים", אשר קיומו של הפשע המאורגן היווה את נושאה העיקרי. עבור מילר ויהודים נוספים, פירושו של הדיון בפשע המאורגן לא היה נושא משטרתי או סוציאלי אלא היה ביטוי אנטישמי נוסף.

יחסו של מילר לשלושת המועמדים נבע מהתייחסותם להאשמות דו"ח בינגהם. הדו"ח נדון חודשים אחדים לפני הבחירות על ידי ועדה עירונית. ראש העיר ביטל את תקפותו והשופט גיינור, איש המפלגה הדמוקרטית, הכריז כי אינו חוקי. מולם קמה קבוצת אנשי ציבור אשר תמכה בבינגהם וקראה לטהר את העיר מהברית שבין טמני-הול והפשע המאורגן. הציבור היהודי ראה את העימות כ"גיינור הטוב" נגד אויבי העם היהודי.

כאשר נבחר גיינור למועמד טמני-הול למשרת ראש העיר, היתה עמדת מילר ברורה. קריאתו לתמוך בגיינור היתה לגיטימית, שכן אם טמני-הול הושמץ על ידי מחרפי העם היהודי, ברור כי ישנו מכנה משותף בין המושמצים השונים. מילר, אשר נחשד כי מכר עצמו בעבור "נוזד ערשים" לטמני-הול זקף קומתו וטען, כי הוא פועל בראש וראשונה למען "האינטרסים הלאומיים".²²

עמדה זו של ה"ווארהייט" ייצגה את הגישה של הכרה ודאגה להכשחתם של אינטרסים אתניים. היא הולידה את המסקנה שבאה לידי ביטוי באחד ממאמרי המערכת של מילר: "אנו, היהודים באמריקה, לא נוכל ליהנות משום זכות אזרחית וחברתית אם לא נהיה מאורגנים."²³ מדברי מילר עולה, לא רק כי היהודים הם זרים, שונים ואינם יכולים להשתלב באוכלוסייה הסובבת אותם, אלא שארצות הברית היא גלות נוספת, אשר גם בה קיימת אפליית יהודים רק משום שהם יהודים. מסקנה זו מבארת את תמיכתו בפיתרון קיבוצי לעם היהודי במסגרת טריטוריאלית. פירושה של תמיכה זו עבור מילר היה מרחיק לכת: חציית קו הגבול המפריד בין סוציאליסטים יהודים העוזרים לאחיהם הנתונים במצוקה זמנית, לבין אותם סוציאליסטים המנסים לשלב את החזון הסוציאליסטי ביצירת מדינה יהודית.

תקוות בעקבות מהפכת "התורכים הצעירים"

רמז מהותי לתפיסה זו ניתן למצוא כבר במאמרו של מילר משלהי 1905, בו הביע תמיכה במבצעו של הברון הירש לעידוד הגירת יהודים והתיישבותם בארגנטינה. גישתו אמרה, שלא ניתן להתייחס לבעיה היהודית כמקרה פרטי של כל יהודי ויהודי, אלא יש לפתור אותה בצורה קיבוצית.²⁴ יש לזכור כי באותן שנים הועלו פתרונות שונים לנוכח לחץ ההגירה האדיר של יהודי רוסיה בתקופה שלאחר פוגרום קישניוב ופרעות 1905 ורעיון ארגנטינה לא היה הפיתרון היחיד.

ההכרה בנחיצותו של הפיתרון הטריטוריאלי פירושה היה ויתור על החלום הסוציאליסטי על קידמת האנושות, אשר תהיה נקיה מגנעים של שנאה לאומית כמו האנטישמיות. זו היתה הודאה, כי לא ניתן לפתור את הבעיה היהודית במסגרת מדינות אחרות, מתקדמות ככל שתהיינה, וכי הבעיה היהודית תתקיים לעד.

הרעיון הטריטוריאליסטי עורר הדים בשמאל היהודי לסוגיו השונים. תוכנית ארגנטינה, אשר הובאה בפני הקונגרס הציוני ה-6 ב-1903, עוררה

הסוציאליסט היהודי אשר התנגד לרעיון הקהילה, כי הצורך בנחיצותה של הקהילה חשוב דיו, אפילו אם הוא מותנה בהשתלטות היהודים הגרמנים.²⁸

הדרישה למעורבות היהודים הגרמנים וההסכמה לפעולה משותפת, אשר יצרה את הקמת המוסד המשותף ב-1909, התבססה על ערך מקובל ועתיק יומין בחברה היהודית המסורתית, הידוע כ"כל ישראל ערבים זה בזה". שיתוף פעולה נדרש גם בעבר, בימי הפוגרומים, כאשר סכנת מוות ריחפה מעל ראשי האחים ברוסיה, והוא הוצדק באותה עת גם על ידי הסוציאליסטים היהודים כדוגמת אנשי ה"פארווערטס", אולם הפעם המצב היה שונה.

הפעם מדובר היה בפגיעה ב"שם היהודי", פגיעה משמעותית דיה כדי להתלכד מאחורי העלבוץ המשותף וליצור גוף אשר יקיף את כל חוגי החברה היהודית; היתה כאן הסכמה כי המכנה המשותף הלאומי חשוב יותר מכל מכנה משותף אחר, כפי שמילר כתב: "המטרה והרעיון של הקהילה היא לתת ביטוי לשאיפות הזרמים, להיות מאוחדים כעם, כאומה." הוא קרא באופן דרמטי בעתונו להקמת "איגוד יהודי לאומי". מילר כתב בחום על "האינטרסים הלאומיים", אשר יש לפעול למענם, ועל קיומה של "מטרה לאומית ליהודים באמריקה."²⁹ ניסוחים אלו, המדברים על סולידריות לאומית, בולטים עוד יותר בהשוואה לקריאתו בעבר: "פועלי כל הארצות התאחדו". עמדה זו בלטה אף יותר על רקע הסתייגותו של העתון הרדיקלי השני, ה"פארווערטס", אשר ראה בכל העניין פעולה פילנטרופית חסרת הצדקה. מילר לא רק דיבר וכתב; הוא גם ניסה להיות נציג האינטרסטי לזעזוע הקהילה בבחירות שהתקיימו במרס 1909, אך הגיע למקום האחרון כשקיבל מספר קולות זעום.²⁰

"הפשע המאורגן" כביטוי אנטישמי

אותו אינטרס לאומי, אשר חייב בעיני מילר את הקמת הקהילה, הוסב לאחר חצי שנה לתחום האתני של הפוליטיקה העירונית. מילר, אשר לא היסס להשתמש באתניות כבר בעבר, היה בטוח בצדקתו שבעתים ב-1909. באוקטובר אותה שנה התפרסמו שלושה מאמרים ב-McClure's Magazine, שדנו בהיקפו של הפשע המאורגן. המאמרים טענו כי אזור האינטרסטי, (שורבו מאוכלס יהודים), הוא חממת פשע למהמרים, כייסים וגנבים; וכי ליהודים יש נוכחות מרובה בפשע המאורגן ובזנות.²¹ מאמרים אלה הסעירו מחדש את רגשותיו של הציבור היהודי. בעבור מילר משמעות ההאשמות היתה כה חמורה, עד שהישווה אותן לאירועים החמורים ביותר בתולדות העם היהודי.

טענתו העיקרית היתה, כי הרפש שהוטח נדבק לא רק ביהודי ניו יורק, אלא בעם היהודי כולו. טענה זו מורה על הרגשת שייכות לכלל השבט, הזדהות ודאגה לכלל העם באשר הוא. דאגה כזו לדימוי המוסרי של העם איננה יכולה להיות נחלת מי שמאמין בחלוקה מעמדית ולא כל שכן, מי שמאמין בקוסמופוליטיות. דומה שמילר כבר הרחיק לכת בעמדתו היהודית-לאומית.

תגובתו שבאה כתשובה לאותם מאמרים, עמדה בצל מערכת הבחירות לראשות העיר בנובמבר 1909. מערכת בחירות זו, לא נסובה בין מתמודדים יהודים, אשר ניתן לדרוש מהם "נאמנות יהודית". זו היתה

חילוקי דעות בתנועה הציונית ולא כאן המקום לפרטם. לענייננו חשובה מידת השפעת הרעיון הטריטוריאליסטי על החוגים המקבילים בארצות הברית. מספר חודשים לאחר עריכת הוועידה הראשונה של פועלי ציון ב-1905, החלה שרשרת פילוגים בין נאמני ציון לבין הטריטוריאליסטים. הקו המפריד בין החוגים השונים, שהיווה את הנושא לוויכוח, היה שאלת ההשתתפות הפוליטית במאבק הכללי. שאלה משמעותית זו לא היתה רק נחלת הסוציאליסטים האמריקנים. מבחינה מעשית, השתתפות במאבק הפוליטי פירושה היה נטילת חלק בנעשה ברוסיה וסיוע לכוחות המהפכנים שבא על חשבון הפעילות הציונית. מבחינה אידאולוגית משמעות ההשתתפות היתה העמדת המהפכה הקומוניסטית לפני המהפכה הציונית.

שאלה זו עלתה לדין בכנס הראשון של הסוציאליסטים הטריטוריאליסטים (U.S.) האמריקנים וגרמה לסערת רוחות. הזרם אשר פרש מפועלי ציון התנגד בתוקף למאבק פוליטי והנושא הועבר למשאל בין החברים. מילר לא היסס לגעת במוקד הבעיה וטען כי נדרשת בחירה בין לאומיות לסוציאליזם מהפכני. טענתו היתה, שלא ניתן להיות גם טריטוריאליסט וגם סוציאליסט, שכן: "הסוציאליזם במצבו הנעלה הוא בין לאומי ואין הוא מכיר בכל שאלה לאומית כגון מפלגה סוציאליסטית-טריטוריאליסטית". לכך ישנן די והותר מפלגות. בלשון סוציאליסטים: "שיתעסקו בסוציאליזם שלהם ויניחו לאחרים להציל בוטה הוסיף: "ענתה השאיר מילר מאחוריו את עברו היהודים מגלותם הניצחית".²⁵ עתה השאיר מילר מאחוריו את עברו האידאולוגי, שכן משמעותה של קבלת הטריטוריאליזם כפיתרון לבעיית העם היהודי היתה, מצד אחד, התחנה האחרונה בדרך ההינתקות מההגדרות הקוסמופוליטיות לגבי היהודים; מצד שני היא היתה התחנה הראשית בקבלת העמדה כי העם היהודי הוא עם ככל עם אחר.

דבריו של מילר לא היו בגדר של יריה מהמותן. פעילותו ומאמריו בשנים הבאות הראו כי הוא בחר בדרך חדשה. חודשים לאחר כתיבת מאמר זה, השתתף מילר בעצרת תמיכה למען איחוד בין ה-U.S. ופועלי ציון. מבחינתו זו היתה הסכמה פומבית לעקרונותיה של המשנה הציונית. מילר לא הסתפק בהשתתפות בעצרת הני"ל, וב-1907 היה אחד הנואמים בעצרת לכבודו של נחמן סירקין, אשר הגיע לארצות הברית, לא מקרה הוא כי בין הדוברים היו גם יצחק הורוביץ ויעקב כץ, מאנשי ה"ווארהייט".²⁶

ב-1908 התעוררו תקוות חדשות במחנה הציוני בעקבות מהפכת התורכים הצעירים. האפשרות של בניית חברה יהודית בארץ ישראל נראתה יותר ממשית וגרמה להתקרבותם של ה-U.S. לפועלי ציון. השינוי היה דרמטי גם עבור מילר, שהתפעם משינוי המשטר התורכי, והביע תמיכה ביישוב ארץ ישראל. הדברים נאמרו במאמר אשר התייחס לפעולתו ומצעו של ארגון בשם שיל"ה — "שובו ישראל לארץ האבות". הארגון הוקם באמצע שנת 1908, על ידי הזוג יהושע ושושנה בוכמיל מיפו. אחת מדרשותיו היתה להפנות את הכספים המיועדים להתיישבות בארגונינו ליישוב ארץ ישראל. דרישות אלו, יחד עם הסברת מטרות הארגון, הועלו על ידי הזוג בוכמיל במסעו בארצות הברית במחצית הראשונה של שנת 1909. השניים נאמו בערים בעלות ריכוז יהודי ניכר ובתחילת אפריל 1909 ערכו כינוס בניו-יורק.²⁷

שבוע לאחר הכינוס כתב מילר מאמר המביע אהדה רבה למטרות שיל"ה ותומך בהפניית כספי יק"א מארגונינו לארץ ישראל. תמיכתו הסתמכה על השתנות הנסיבות, המחייבת שינוי בגישה לגבי ההתיישבות בארגונינו ובארץ ישראל. העיתים, אליבא דמילר, השתנו; אם בעבר היהודים לא הבינו את משמעותה של לאומיות מודרנית, הרי היום המצב שונה. "פלשתניה היום איננה רק מוקד שאיפתם של יהודים דתיים וצעירים יהודים אידאליסטיים; היא מרכז הגירה עבור כל היהודים, זקנים וצעירים, אידאליסטים ולא אידאליסטים".²⁸

מילר לא הסתפק בתמיכה בשיל"ה אלא אף ערך מסע עתונאי לארץ ישראל אשר התפרסם ב"ווארהייט" ב-1911. כתבותיו היו מלאות התפעלות ממעשיהם של החלוצים היוצרים "יש מאין". מעניינת במיוחד מסקנתו, כתוצאה מהביקור, שארץ ישראל אמורה להיות מרכז תרבותי לעם היהודי כולו. זו מעין חזרה על תפיסת אחד העם, אשר התפרסמה עשרים שנה קודם לכן. נימוקו היה, שפיתוח תרבות לאומית אפשרי רק בבית, ועם ישראל לא נמצא בביתו. הוא נמצא בגלות מתמדת ובכל מקום הוא סופג מתרבות העם שבקרבו הוא יושב. המקום היחיד שבו לא קיימת תרבות העלולה להשפיע על התהוותה של התרבות היהודית היא ארץ ישראל. בשנים הבאות המשיך מילר באותה מגמה. מאמריו על ארץ ישראל כוננו בספר²⁹ ואת עתונתו הפך לבימתם של פועלי ציון. ב"ווארהייט" הופיעו מאמריו של המנהיג האידאולוגי של התנועה בר ברוכוב, וכן מאמריו של מנהיגים נוספים כמו יואל ענטין ומאיר בראון. כשהגיע ברוכוב בדצמבר 1914 לניו יורק, הוא הפך למשתתף קבוע בעתון. ה"ווארהייט" סיגל לעצמו תדמית של עתון רדיקלי לאומי, אשר היה כשר דיו בעיני פועלי ציון כדי לשמש אכסניה לדעותיהם.

העורך סולק

תקופה זו שבין 1912 ל-1914 היתה האחרונה של מילר כעורכו של עתון רב השפעה. עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה חרב עליו עולמו המקצועי. הסיבה היתה תמיכתו בפומבי בעמדות לא פופולריות. מילר היה היחיד בשעור קומתו המקצועי בשדה העיתונות היידי, אשר הכריז על תמיכה במדיניות ההסכמה (ברייטניה, צרפת ורוסיה) נגד מדיניות המרכז (גרמניה ואוסטרו-הונגריה). פירושה של עמדה זו היתה תמיכה בברית, אשר כללה את אויבם השנוא של רוב יהודי האימפריה — הצאר הרוסי עבור רובו המכריע של הציבור היהודי ממוצא רוסי, תמיכה זו היתה בלתי נסבלת. רוב יהודי אמריקה פעלו לפי הכלל הישן — "אויבו של אויב הוא ידידי" ותמכו בגרמניה ובעלות בריתה, אשר נלחמו נגד רוסיה הרונית, אם כי בעלי בריתה של זו היו אנגליה וצרפת. הדמוקרטיה אליהם הצטרפה קבוצה של יוצאי האימפריה ההבסבורגית (רובם יוצאי גליציה), שחשו הזדהות עם מולדתם לשעבר.

בעבור הסוציאליסטים היהודים, התמיכה בגרמניה נשענה על הזדהות עם התרבות הגרמנית, אשר היוותה חלק מה משמעותי בסוציאליזם האירופי. מדובר היה אם כן, בחזית אחידה של העתונות היידיית לכל גווינה ביחס לשאלת המלחמה. תמיכתו של מילר בצד השני היתה יוצאת דופן, ובלטה בשנותיה. כאשר בוחנים את עמדתו של מילר במבט היסטורי מקיף יותר, ניתן לראות כי הצדק היה איתו ובסופו של דבר

היה קל גם וזנע. כל דושיק שאנסת
האם א, נוד שייך אין דקר היום הוין.

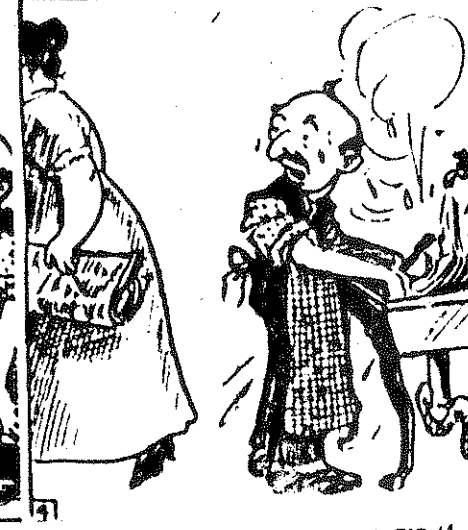
חנה פעטיל דיא צווייטע

1) דושיק שאנסטעל: גיין, חנה, איך ווען
מיס איך גיט גערן כעסער. איך נעם חתנים שארבעט
נען, ביז מיר און רויא גיט כעסער וויא איבער היי
אויבער מיס איבער כעסערער, מיס וועט מיס אן
אנער.

2) חנה פעטיל: הייט עס זעהן אן מיין עס וועט אן
אין ליבט רויא בעטע כלליות און שיינעק, לוינד עס
ישראל נער גיט נעמען וועט עז סרשן. הייל הייט זעה
אויב, שארבעטן כעסער, וועטט בוי מיר באר ארבייטן
מיס רויא ווייבען.

3) חנה פעטיל: גילם, זעהר, כעסער! וויא טען
סטיי זעה גערן זיך נעמען דאסער פון א שארבעט
אז עס האט גיט מיין זעל פון דאנער זען. הייט עס
נער אן, ווער עס האט דע חתנים זעהט, כעסער
נעמען!

4) חנה פעטיל: וואסט מיס אלע וועטט איך
כעסערער און איבערמיטען און אויבערמיטען פון און
הייטע.

5) דושיק: גיט מיין ווייבעלע, איך בין גיין
זעסטן, אלע שאנסטעל, ואל איך און זעסטן, סטי
איך אונט לייען דעם שיינען!

6) חנה פעטיל: וואסט מיס אלע וועטט איך
כעסערער און איבערמיטען און אויבערמיטען פון און
הייטע.

קומיקס נוסח ה"ווארהייט": חנה פעטיל השנייה ובעלה דושיק (ג'ק) רבים על קריאת העתון

ב-24 בנובמבר 1914 סולק מילר מעתונו וחתם בזאת באופן עצוב פרק בחייו ובהיי העתונות היידיית. לגבי עמיתיו לשעבר הוא היה עדיין אדם שיש לירוא מפניו. חשש זה בא לידי ביטוי כאשר מילר הוציא לאור עתון חדש — "דער פיהרער" (המנהיג) — אך נתגלה כחסר יסוד. כוחו של מילר לא עמד לו יותר ליצור עתון בעל קהל קוראים נאמן. העתון הופיע במשך מספר חודשים בלבד והיה הראשון בשרשרת ניסיונותיו הכושלים להישיר בתחום העתונות היידיית.

ניסיונו הבא של מילר היה לאחר כניסת ארצות הברית למלחמה באפריל 1917. עתה נמצא מילר בצידו הנכון של המתרס. הוא ערך שבועון שנשא את השם "מילערס וואכנבלאט" (שבועונו של מילר) העתון סובסד בחלקו על ידי רשות ממשלתית לשם לחימה בפציפיזם. במאמריו תקף מילר את הפציפיזם וטען שהוא מוביל לאנטישמיות ולסגירת שערי ההגירה. תגובותיו הוסיפו כתמים כהים לדמותו המוחזמת בלאו הכי על ידי אנשי ה"אפרווערטס". גם עתון זה לא החזיק מעמד ונסגר לאחר 55 גיליונות.

ניסיונו הבא והאחרון היה הוצאתו של עתון מצויר-למחצה — "די נייע ווארהייט", (האמת החדשה), שראה אור בחודשים מרס-נובמבר

העדיפה ארצות הברית את מעצמות ההסכמה והצטרפה אליהן במלחמתן, עד לניצחון.

בעתונות היידיית באמריקה התפרסמו מאמרים רבים, אשר בישרו כי נצחון רוסי יהווה שואה לעם היהודי מצד אחד, והודעות על התגייסות יהודים לצבא הקיסרי של אוסטריה מצד שני. על רקע זה יובן כי מאמריו של מילר עוררו זעם ופליאה. טיעונו המרכזי היה, כי נצחון מעצמות ההסכמה יגרום להשפעה ממתנת על רוסיה, שתוביל לשיפור מעמדם של היהודים.³⁰

זעם הקוראים בא לידי ביטוי בחרם ספונטני על העתון, ובעקבותיו חלה ירידה דרסטית בתפוצתו. תגובה נוספת היתה הפגנה של אלף איש מיוצאי גליציה אשר מחו בקול מול בניין ה"ווארהייט", לאחר פרסום מאמרי המערכת של מילר בגנות מדיניות המרכז.³¹ שותפיו של מילר, אשר היו נתונים ללחץ קבוצות של יהודים אוסטרים וחששו ממפולת בתפוצת העתון, החליטו לטפל במקור הצרה — בעורך עצמו. כוחם נבע מכך שבידיהם היה רוב מניות העתון. מילר, אשר נזקק למוזמנים, מכר חלק ממניותיו וזמן מה קודם לכן. מצבו לא אפשר לו למנוע את החלטת הרוב שקבעה כי עליו לעזוב.

פסיפס של עתונים יהודיים-אמריקניים משנת 1918. ה"ווארהייט" (למעלה משמאל) היה בשלבי דעיכה. ב-1919 פסק להופיע.

הופיע עתון חדש, אשר מילא — וכפי שהעמיד הראה ביתר הצלחה — את רצון קוראיו של ה"ווארהייט" — ה"טאג" (היום). זה היה עתון ליבראלי פרו-ציוני שתמך לא רק בפלג הרדיקלי הציוני — פועלי ציון. חברי המערכת שלו היוו בבואה נאמנה לזרם חדש שהלך ונוצר בקרב הציבור היהודי.

ה"ווארהייט", אשר היה בירידה מתמדת מאז ראשית מלחמת העולם הראשונה, המשיך להידרדר. בפברואר 1919 נמכר ל"טאג" ונעלם.³³ מכירתו היתה פועל יוצא של כורח כלכלי; אך היא גם סימלה את סופה של דרך, אשר לא נמצא לה יותר מקום בשנים הסוערות שלאחר מלחמת העולם הראשונה.

1925.³² היה זה מפעלו העתונאי האחרון. שנתיים לאחר מכן, בשלהי 1927, נפטר לואיס מילר גלמוד ונשכח. אך 13 השנים שעברו מאז סילוקו מעתונו היוו עבורו גסיסה ציבורית מתמשכת. בעבור מילר, עזיבת עתונו היתה מכה אנושה אשר ממנה לא התאושש. הכתיבה עבורו היתה סם חיים וניסיונותיו הכושלים להוציא לאור עתונים בזה אחר זה מוכיחים זאת. מילר, אשר היווה דמות ציבורית מאז בואו לארצות הברית ב-1884, הגיע לקץ דרכו המקצועית — ובכך תמה גם תקופה — בעת עזיבתו את ה"ווארהייט". המסר הלאומי הרדיקלי של עתונו לא היה עוד בבחינת דבר ייחודי.

אין ספק כי ה"ווארהייט" מילא חלק ריק בקרב העתונות היידית בשנותיו הראשונות, אך דבר זה לא היה תקף עוד מ-1914 ואילך. בשנה זו

16. לואיס מילר, "גענעראל בינגהאוס'ס ירכה", ווארהייט, 17 בספטמבר 1908. גורן, עמ' 31-56.
18. לואיס מילר, "דיא שלעכטפאר שטאנענע קהילה", ווארהייט, 7 בנובמבר 1908. לואיס מילר "דיא קהילה, איהר צוועק און איהרע קריטיקע", שם, 14 במרס 1909.
19. לואיס מילר, "נאציאנאלע אידישען שפיאנען", שם, 9 באוקטובר 1908. גורן, עמ' 42-51.
21. שם, עמ' 143-134.
22. שם, שם.
23. לואיס מילר, "וואס וועט איהר טהאן, אידען?" ווארהייט, 26 באוקטובר 1909.
24. לואיס מילר, "וואס טהוען דיא מאכער מיטן גרויסען אידישען פאנד?" ווארהייט, 19 בדצמבר 1905.
25. לואיס מילר, "סעקטען גייסט אין א נאציאנאלער בעוועגונג", שם, 21 באוקטובר 1906.
26. שפיזמאן, עמ' 175-168.
27. שם, עמ' 232-230.
28. לואיס מילר, "וואס מען זאל טהוען מיטן פאנד פון באראן הירש" ווארהייט, 6 במרס 1909.
29. מאמריו של מילר כונסו בספר שיצא בהוצאת ה"ווארהייט" — לואיס מילר, אלטע און נייע פאלעשטינע, ניו יורק 1912.
30. Rappaport, J., "The American Yiddish Press and The European conflict in 1914", J.S.S., 1957, pp. 114-127.
31. חייקין, עמ' 224-211.
32. שם, עמ' 227-225.
33. שם, עמ' 254.

מאמר זה מתבסס על אחד מפרקי עבודת הגמר בחוג ההיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטה העברית: לואיס מילר — מעבר מקומופולטיזם מרקסיסטי ללאומיות יהודית.

1. להלן: פרנקל, Frankel, J., Prophecy and politics, pp. 477-478.
2. Sanders, R., The Downtown Jews, pp. 257-268.
3. שם, עמ' 315-326.
4. י. חייקין, די יידישע בלעטער אין אמעריקע, עמ' 166-180. להלן: חייקין.
5. אייב קאהן, בלעטער פון מיין לעבען, באנד 3, עמ' 350; Epstein, M.; Jewish Labor in U.S.A., p. 332.
6. יצחק א. הורוביץ, ווארהייט, 25 בנובמבר 1905.
7. חייקין, עמ' 179-177.
8. חומר רב על הפרשה מצוי במקורות היידיים של קהאן, בורגין וחייקין.
9. פרנקל, עמ' 488-492.
10. לואיס מילר, "אונזער נאציאנאלע וואפע", ווארהייט, 23 בנובמבר 1905.
11. לואיס מילר, שם, 30 בנובמבר 1905.
12. Goren, A., "A Portrait of ethnic politics; The Socialist and the 1908-1910 congressional elections on the East Side", PAJHS, pp. 213-220.
13. ל. שפיזמאן, עטאפן אין דער געשיכטע פון דער ציוניסטישער ארבעטער-באוועגונג אין די פאראייניקטע שטאטן, געשיכטע פון דער ציוניסטישער ארבעטער באוועגונג אין צפון אמעריקע, עמ' 223. להלן: שפיזמאן.
14. לואיס מילר, ווארהייט, 7 במאי 1907.
15. Goren A., New York Jews and the Quest for Community, p. 25-36. להלן: גורן.